## 30. MEKTUP

٣٠ - ﴿ اَلْمَكْتُوبُ الثَّلاَثُونَ: اِلَى الْمِيرْ مُحَمَّدِ نُعْمَانَ فِى بَيَانِ الْعُرُوجِ اِلَى مَرَاتِبِ الْاُصُولِ وَمَرَاتِبِ الْعِبَادَاتِ ﴾

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ ﴿شِعْرٌ﴾

وَمَرْتَبَةُ الْاِنْسَانِ فِى آخِرِ الْوَرَى * لِذٰلِكَ عَنْ عِزِّ الْحُضُورِ تَأَخَّرَا

فَلَوْ لَمْ يَعُدْ مِنْ بُعْدِهِ وَاغْتِرَابِهِ * فَلاَ شَيْئَ مَحْرُومٌ كَاِنْسٍ مِنَ الْوَرَى

فَاِذَا وَقَعَ لَهُ الْعُرُوجُ بِعِنَايَةِ اللّٰهِ تَعَالَى اِلَى اُصُولِهِ الَّتِى هُوَ كَالظِّلِّ لَهَا يَكُونُ لَهُ فِى كُلِّ اَصْلٍ مِنْ تِلْكَ الْاُصُولِ فَنَاءٌ وَبَعْدَهُ بَقَاءٌ بِهِ وَبِهٰذَا الْفَنَاءِ وَالْبَقَاءِ يَزُولُ اِطْلاَقُ لَفْظِ اَنَا عَنْ ذٰلِكَ الظِّلِّ وَيُطْلَقُ عَلَى ذَاكَ الْاَصْلِ الَّذِى كَانَ فَانِيًا فِيهِ وَبَاقِيًا بِهِ وَيَرَى نَفْسَهُ عَيْنَ ذَاكَ الْاَصْلِ وَكَذٰلِكَ اِذَا وَقَعَ لَهُ الْعُرُوجُ بِكَرَمِ الْحَقِّ جَلَّ وَعَلاَ مِنْ ذَاكَ الْاَصْلِ يَحْصُلُ لِاَصْلِهِ الْاَوَّلِ فَنَاءٌ وَبَقَاءٌ بِالْاَصْلِ الَّذِى هُوَ فَوْقَ ذَاكَ الْاَصْلِ وَذَاكَ الْاَصْلُ كَالظِّلِّ لَهُ وَيَزُولُ اِطْلاَقُ اَنَا مِنَ الْاَصْلِ الْاَوَّلِ وَيَقَعُ فِى الْاَصْلِ الثَّانِى وَيَجِدُ نَفْسَهُ عَيْنَ ذٰلِكَ الْاَصْلِ الثَّانِى وَاِذَا وَقَعَ الْعُرُوجُ مِنَ الْاَصْلِ الثَّانِى اِلَى الْاَصْلِ الثَّالِثِ يَتَقَرَّرُ اِطْلاَقُ اَنَا عَلَى الْاَصْلِ الثَّالِثِ الَّذِى الْاَصْلُ الثَّانِى ظِلُّهُ وَهٰذِهِ النِّسْبَةُ كَائِنَةٌ فِى كُلِّ اَصْلٍ تَحْتَانِيٍّ مَعَ الْاَصْلِ الْفَوْقَانِيِّ الَّذِى الْاَصْلُ التَّحْتَانِيُّ كَالظِّلِّ لَهُ يَعْنِى اِذَا وَقَعَ الْعُرُوجُ بِمَحْضِ فَضْلِ اللّٰهِ سُبْحَانَهُ مِنَ الظِّلِّ اِلَى الْاَصْلِ يَزُولُ اِطْلاَقُ اَنَا مِنْ ذٰلِكَ الظِّلِّ وَيَقَعُ عَلَى الْاَصْلِ وَيَجِدُ نَفْسَهُ عَيْنَ ذٰلِكَ الْاَصْلِ اِلَى مَا شَاءَ اللّٰهُ تَعَالَى عَلَى تَفَاوُتِ دَرَجَاتِ الْاِسْتِعْدَادِ وَتَصِيرُ تِلْكَ الْاُصُولُ بِتِلْكَ الْكَثْرَةِ وَالرِّفْعَةِ اَجْزَاءَهُ وَتُجْعَلُ الْقَطْرَةُ بَحْرًا وَتَصِيرُ الذَّرَّةُ جَبَلاً فَاِذَا كَانَتْ هٰذِهِ الْاُصُولُ اَجْزَاءَهُ فَلاَجَرَمَ يَكُونُ مِنْ كَمَالاَتِهَا وَبَرَكَاتِهَا نَصِيبٌ كَامِلٌ لَهُ وَيَكُونُ كَمَالُهُ جَامِعًا لِكَمَالاَتِ تِلْكَ الْاَجْزَاءِ فَيَنْبَغِى اَنْ يُعْرَفَ هُنَا فَرْقُ مَا بَيْنَ الْاِنْسَانِ الْكَامِلِ وَسَائِرِ اَفْرَادِ الْاِنْسَانِ فَاِنَّهُ بَحْرٌ مُحِيطٌ وَهٰؤُلاَءِ كَقَطَرَاتِهِ الْمُحَقَّرَةِ فَهٰؤُلاَءِ كَيْفَ يَعْرِفُونَهُ وَمَا يُدْرِكُونَ مِنْ كَمَالِهِ وَنِعْمَ مَا قِيلَ «اِلٰهِى مَا هٰذَا الَّذِى جَعَلْتَ اَوْلِيَاءَكَ بِحَيْثُ مَنْ عَرَفَهُمْ وَجَدَكَ وَمَا لَمْ يَجِدْكَ لَمْ يَعْرِفْهُمْ» وَكَمَا اَنَّ بَيْنَ الْاِنْسَانِ الْكَامِلِ وَالْاِنْسَانِ النَّاقِصِ تَفَاوُتًا بِقِلَّةِ الْاَجْزَاءِ

وَكَثْرَتِهَا بَيْنَ طَاعَاتِهِمَا وَحَسَنَاتِهِمَا أَيْضًا تَفَاوُتٌ بِقَدْرِهَا اِذَا اُعْطِيَ شَخْصٌ مَثَلاً مِائَةَ لِسَانٍ فَيَذْكُرُ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ بِكُلِّ لِسَانٍ مِنْهَا اَىُّ نِسْبَةٍ تَكُونُ لَهُ بِمَنْ اُعْطِيَ لِسَانًا وَاحِدًا يَذْكُرُ اللهَ تَعَالَى بِهِ وَيَنْبَغِى اَنْ يَـقِيسَ الْايمَانَ وَالْمَعْرِفَةَ وَسَائِرَ الْكَمَالاَتِ عَلَى هٰذَا الْمَعْنَى ﴿رَبَّنَآ اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْلَنَا اِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ اَوَّلاً وَآخِرًا وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلَى رَسُولِهِ دَائِمًا وَسَرْمَداً وَعَلَى آلِهِ الْكِرَامِ وَصَحْبِهِ الْعِظَامِ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامِ.

## TÜRKÇE ANLAMI

- **Mîr Muhammed Nu'mân'a yazılmıştır.**
- **Asılların ve ibâdetlerin mertebelerine yükselmek.**

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. Salât u selâm peygamberlerin efendisinin üzerine olsun.

*"İnsanın mertebesi ötenin sonundadır*
*Bu yüzden gecikir huzur izzetinden*

*Uzaklığından ve gurbetten dönmezse*
*Öteden mahrum olmakta insan gibisi yoktur."*

Eğer insan, Allah Teâlâ'nın inâyetiyle asıllarına yükselirse –ki kendisi o asılların gölgesi gibidir– bu asılların her birinde kendisi için önce fenâ gerçekleşir, ardından da o asılla bekâ gerçekleşir. Bu fenâ ve bekâ ile "ben" lafzının kullanılması gölge hakkında zâil olup kendisinde fenâ ve bekâ bulduğu asla geçer... Kendisini o aslın aynı olarak görür.

Aynı şekilde, Hak Sübhânehû'nun kerem ve inâyetiyle o asıldan da yükselirse, ilk aslı için, birinci aslın üstünde olan asılla fenâ ve bekâ gerçekleşir... O asıl diğerinin gölgesi gibidir... Birinci asıl için "ben" ifadesi kullanılmayıp ikincisi için kullanılır ve insan kendisinin ikinci aslın aynı olarak bulur.

İkinci asıldan üçüncüsüne yükselirse "ben" lafzı üçüncü asıl için sabitleşmiş olur ki ikinci asıl üçüncüsünün gölgesidir. Bu nisbet alt ve üst asıllar arasında hep vardır. Yani alttaki asıl üsttekinin gölgesi gibidir.

Allah Sübhânehû'nun fazl u keremiyle gölgeden asla yükseliş gerçekleştiğinde, "ben" ifadesi gölge için değil asıl için kullanılır ve

kişi kendisini o aslın aynı olarak bulur. Bu durum böylece istidat derecelerinin farklılıklarına göre, Allah Teâlâ'nın dilediği kadar sürer. Bu çoklukları ve yükseklikleri ile birlikte bu asıllar o kişinin parçaları olur... Damla denize, zerre dağa dönüşür. Bu asıllar onun parçaları olunca kaçınılmaz olarak insan bu asılların kemâlâtından ve bereketlerinden tam olarak nasiplenir. Onun kemâli bu parçaların kemâlâtını kuşatıcı olur.

O halde, burada insan-ı kâmil ile diğer insan fertlerinin arasındaki farkın bilinmesi gerekir. İnsan-ı kâmil bir okyanusken, diğerleri o okyanusun küçücük damlaları gibidir. Onlar bunu nasıl bilebilir ve onun kemâlinden ne anlayabilirler ki?! Şu söz bu mânâyı ne güzel ifade eder: "İlâhî! velî kullarını nasıl bir yön üzere yarattın ki; onları tanıyan seni bulur, seni bulamayan ise onları tanımaz[52]."

Ayrıca kâmil insân ile eksik insan arasında parçaların azlığında ve çokluğunda fark olduğu gibi itaat ve iyilikler açısından da büyük fark vardır. Meselâ bir insana yüz tane dil verilse, o kişi de her bir diliyle Allah Sübhânehû'yu zikretse, bu kişi ile, kendisine bir dil verilen ve Allah'ı bir dille zikreden kişi arasında nasıl bir münâsebet olabilir ki?! İman, marifet ve diğer kemâlât da bu mânâda değerlendirilmelidir.

*"Rabbimiz, nurumuzu tamamla, bizi bağışla. Doğrusu, senin herşeye gücün yeter!"*[53]

Her şeyin başında ve sonunda hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah Teâlâ içindir. Salât u selâm her daim O'nun, değerli ehlinin ve muhteşem sahabesinin üzerine olsun.

## KELİME ANLAMI

**30.** ≺ **اَلْمَكْتُوبُ الثَّلَاثُونَ Otuzuncu mektup** *(Kime gönderilmiştir?)* **اِلَى الْمِيرْ مُحَمَّدْ نُعْمَانْ Mir Muhammed Numan'a** *(Ne hakkındadır?)* **فِى بَيَانِ الْعُرُوجِ Yükselmenin beyanı** *(Nereye?)* **اِلَى مَرَاتِبِ الْاُصُولِ Asılların mertebelerine** *(Daha?)* **وَمَرَاتِبِ الْعِبَادَاتِ Ve ibadetlerin mertebelerine** ≻

---

[52] Bu söz Şeyhülislâm el-Herevî'ye (v. 481/1089) aittir. Bk. 1. cilt, 106. Mektup.

[53] Tahrim, 8.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Hamd, alemlerin rabbi olan Allah'a وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ Ve salat-u selam عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ Gönderilmişlerin efendisine olsun ﴿شِعْرٌ﴾ Şiir:

وَمَرْتَبَةُ الْإِنْسَانِ İnsanın mertebesi *(Nerededir?)* فِي آخِرِ الْوَرَى Mahlukatın sonundadır لِذٰلِكَ Bundan dolayı عَنْ عِزِّ الْحُضُورِ Huzur izzetinden تَأَخَّرَا Geri kalmıştır فَلَوْ لَمْ يَعُدْ Şayet dönmezse *(Neden?)* مِنْ بُعْدِهِ وَاغْتِرَابِهِ Uzaklığından ve gurbetinden فَلَا شَيْءَ مَحْرُومٌ Mahrum olan hiçbir şey yoktur *(Kim gibi?)* كَإِنْسٍ İnsan gibi *(Neden?)* مِنَ الْوَرَى Mahlukattan

فَإِذَا وَقَعَ لَهُ الْعُرُوجُ İnsan için yükseliş meydana gelirse *(Nasıl?)* بِعِنَايَةِ اللّٰهِ تَعَالَى Allah Teâlâ'nın yardımıyla *(Nereye?)* اِلَى اُصُولِهِ Asıllarına الَّتِي هُوَ Ki, insan *(Nedir?)* كَالظِّلِّ لَهَا O asıllar için gölge gibidir يَكُونُ لَهُ İnsan için olur *(Nerede?)* فِي كُلِّ اَصْلٍ Her asılda *(Neden?)* مِنْ تِلْكَ الْاُصُولِ Bu asıllardan *(Ne?)* فَنَاءٌ Fena وَبَعْدَهُ Fenadan sonrada *(Ne olur?)* بَقَاءٌ بِهِ O asılla beka وَبِهٰذَا الْفَنَاءِ وَالْبَقَاءِ Bu fena ve beka ile يَزُولُ اِطْلَاقُ لَفْظِ اَنَا Ene (ben) lafzını kullanmak zail olur *(Neden?)* عَنْ ذٰلِكَ الظِّلِّ Bu gölgeden وَيُطْلَقُ عَلَى ذَاكَ الْاَصْلِ Ve bu asıla kullanılır الَّذِي كَانَ فَانِيًا فِيهِ Ki, onda fani olmuş وَبَاقِيًا بِهِ Ve onunla beka bulmuştu وَيَرَى نَفْسَهُ Ve o kişi nefsini görür عَيْنَ ذَاكَ الْاَصْلِ Bu aslın aynısı olarak وَكَذٰلِكَ Aynı şekilde اِذَا وَقَعَ لَهُ الْعُرُوجُ O kişi için yükseliş meydana gelirse *(Nasıl?)* بِكَرَمِ الْحَقِّ جَلَّ وَعَلَا Hak -celle ve a'lâ-nın keremiyle *(Nereden?)* مِنْ ذَاكَ الْاَصْلِ Bu asıldan يَحْصُلُ Meydana gelir *(Ne için?)* لِاَصْلِهِ الْاَوَّلِ Birinci aslı için *(Ne?)* فَنَاءٌ وَبَقَاءٌ Fena ve beka *(Ne ile?)* بِالْاَصْلِ الَّذِي O asılla ki, هُوَ فَوْقَ ذَاكَ الْاَصْلِ O bu aslın üstündedir وَذَاكَ الْاَصْلُ Bu asıl da *(Ne gibidir?)* كَالظِّلِّ لَهُ Onun için gölge gibidir وَيَزُولُ اِطْلَاقُ اَنَا Ve Ene'nin kullanılması kalkar *(Nereden?)* مِنَ الْاَصْلِ الْاَوَّلِ Birinci asıldan وَيَقَعُ فِي الْاَصْلِ الثَّانِي Ve ikinci asılda meydana gelir وَيَجِدُ نَفْسَهُ Ve insan nefsini bulur *(Ne?)* عَيْنَ ذٰلِكَ الْاَصْلِ الثَّانِي Bu ikinci aslın aynısı olarak وَاِذَا وَقَعَ الْعُرُوجُ Yükseliş meydana gelirse *(Nerede?)* مِنَ الْاَصْلِ الثَّانِي İkinci

asıldan *(Nereye?)* إِلَى اْلاَصْلِ الثَّالِثِ Üçüncü asıla اَنَا يَتَقَرَّرُ اِطْلاَقُ Ene'nin kullanılması gerçekleşir *(Ne üzerine?)* عَلَى اْلاَصْلِ الثَّالِثِ Üçüncü asıl üzerine الَّذِى كَائِنَةٌ اْلاَصْلُ الثَّانِى ظِلُّهُ Ki ikinci asıl onun gölgesidir وَهٰذِهِ النِّسْبَةُ Bu nispet *(Nedir?)* Vardır *(Nerede?)* فِى كُلِّ اَصْلٍ تَحْتَانِيٍّ Her alt asılda *(Ne ile beraber bu nispet vardır?)* مَعَ اْلاَصْلِ الْفَوْقَانِيِّ Üst asılla beraber الَّذِى Öyle üst asıl ki اْلاَصْلُ التَّحْتَانِيُّ Alt asıl *(Nedir?)* كَالظِّلِّ لَهُ Onun gölgesi gibidir يَعْنِى Yani اِذَا وَقَعَ الْعُرُوجُ Yükseliş meydana gelirse *(Nasıl?)* بِمَحْضِ فَضْلِ اللّٰهِ سُبْحَانَهُ Sırf Allah Subhânehu'nun fazlı ile *(Nereden?)* مِنَ الظِّلِّ Gölgeden *(Nereye?)* إِلَى اْلاَصْلِ Asıla يَزُولُ اِطْلاَقُ اَنَا Ene'nin kullanılması kalkar *(Neden?)* مِنْ ذٰلِكَ الظِّلِّ Bu gölgeden وَيَقَعُ عَلَى اْلاَصْلِ Ve asıl üzerine vuku bulur وَيَجِدُ نَفْسَهُ Ve insan nefsini bulur *(Ne?)* عَيْنَ ذٰلِكَ اْلاَصْلِ Bu aslın aynısı olarak *(Bu nereye kadar böyle devam eder?)* اِلَى مَا شَاءَ اللّٰهُ تَعَالَى Allah Teâlâ'nın dilediği yere kadar *(Neye göre?)* عَلَى تَفَاوُتِ دَرَجَاتِ اْلاِسْتِعْدَادِ Kabiliyet derecelerinin farklılıklarına göre وَتَصِيرُ تِلْكَ اْلاُصُولُ Ve bu asıllar olur *(Ne ile?)* بِتِلْكَ الْكَثْرَةِ وَالرِّفْعَةِ Bu çokluk ve yükseklikleri ile *(Ne?)* اَجْزَاءَهُ O insanın parçaları وَتُجْعَلُ الْقَطْرَةُ بَحْرًا Damla deniz kılınır وَتَصِيرُ الذَّرَّةُ Zerre de dönüşür *(Neye?)* جَبَلاً Dağa فَاِذَا كَانَتْ Olduğu zaman *(Ne?)* هٰذِهِ اْلاُصُولُ Bu asıllar *(Ne olduğu zaman?)* اَجْزَاءَهُ Kişinin parçaları فَلاَجَرَمَ Hiç kuşkusuz يَكُونُ Olur *(Neden?)* مِنْ كَمَالاَتِهَا وَبَرَكَاتِهَا O asılların kemâlât ve bereketinden *(Ne olur?)* نَصِيبٌ كَامِلٌ لَهُ O kişi için kamil bir nasip وَيَكُونُ كَمَالُهُ Ve onun kemali olur *(Ne olur?)* جَامِعًا Kuşatıcı *(Neyi?)* لِكَمَالاَتِ تِلْكَ اْلاَجْزَاءِ Bu parçaların kemâlâtını فَيَنْبَغِى Öyleyse gereklidir *(Ne?)* اَنْ يُعْرَفَ هُنَا Burada bilinmesi *(Neyin?)* فَرْقُ مَا بَيْنَ اْلاِنْسَانِ الْكَامِلِ Kamil insan ile وَسَائِرِ اَفْرَادِ اْلاِنْسَانِ Diğer insan fertlerinin arasındaki farkın فَاِنَّهُ بَحْرٌ مُحِيطٌ Zira, o bir okyanustur وَهٰؤُلاَءِ Diğerleri ise *(Nedir?)* كَقَطَرَاتِهِ الْمُحَقَّرَةِ Onun küçük damlacıkları gibidir فَهٰؤُلاَءِ Onlar كَيْفَ يَعْرِفُونَهُ Onu nasıl bilsinler وَمَا يُدْرِكُونَ مِنْ كَمَالِهِ Ve onun kemalinden ne anlasınlar وَنِعْمَ Ne güzeldir *(Ne?)* مَا قِيلَ Denilen söz اِلٰهِى İlahi مَا هٰذَا الَّذِى Nedir

bu hal ki, جَعَلْتَ اَوْلِيَاءَكَ Veli kullarını kıldın بِحَيْثُ Öylesine ki, مَنْ عَرَفَهُمْ Kim onları bilirse وَجَدَكَ Seni bulur وَمَا لَمْ يَجِدْكَ Seni bulamayan da لَمْ يَعْرِفْهُمْ Onları bilemez وَكَمَا اَنَّ بَيْنَ الْاِنْسَانِ الْكَامِلِ Nasıl ki insanı kamil ile وَالْاِنْسَانِ النَّاقِصِ İnsanı nakıs arasında تَفَاوُتًا Farklılık varsa *(Ne ile?)* بِقِلَّةِ الْاَجْزَاءِ وَكَثْرَتِهَا Parçaların azlık ve çokluğu ile *(Nerede farklılık varsa?)* بَيْنَ طَاعَاتِهِمَا وَحَسَنَاتِهِمَا Onların itaat ve iyilikleri arasında أَيْضًا Aynı şekilde تَفَاوُتٌ Farklılık vardır *(Ne miktarınca?)* بِقَدْرِهَا Parçalar miktarınca مَثَلاً اِذَا اُعْطِىَ شَخْصٌ Mesela bir şahsa verildiğinde *(Ne?)* مِائَةَ لِسَانٍ Yüz tane dil فَيَذْكُرُ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ O da Hak Subhânehu'yu zikrettiğinde *(Ne ile?)* بِكُلِّ لِسَانٍ مِنْهَا Onlardan her biriyle اَىُّ نِسْبَةٍ Hangi nispet تَكُونُ لَهُ O kişi için olur *(Kiminle?)* بِمَنْ اُعْطِىَ لِسَانًا وَاحِدًا Kendisine tek bir dil verilenle ki, يَذْكُرُ اللّٰهَ تَعَالَى بِهِ Onunla Allah Teâlâ'yı zikrediyor وَيَنْبَغِى Gereklidir *(Ne?)* اَنْ يَقِيسَ Kıyas edilmesi *(Neyin?)* الْاِيمَانَ وَالْمَعْرِفَةَ İmanın ve marifetin *(Daha?)* وَسَائِرَ الْكَمَالاَتِ Ve diğer kemâlâtın *(Ne üzerine?)* عَلَى هٰذَا الْمَعْنَى Bu mana üzerine رَبَّنَا Ey Rabbimiz! اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا Bize nurumuzu tamamla وَاغْفِرْ لَنَا Bizi bağışla اِنَّكَ Muhakkak ki sen عَلَى كُلِّ شَيْءٍ Her şeye قَدِيرٌ Gücün yetensin اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a aittir اَوَّلاً وَآخِرًا Başta ve sonda وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ Salat-u selam da عَلَى رَسُولِهِ Onun peygamberinin üzerine olsun *(Nasıl?)* دَائِمًا وَسَرْمَدًا Sürekli ve ebedi olarak وَعَلَى آلِهِ الْكِرَامِ Ve onun kıymetli ehlinin üzerine olsun وَصَحْبِهِ الْعِظَامِ Ve büyük ashabının *(Ne zamana kadar?)* اِلَى يَوْمِ الْقِيَامِ Kıyamet gününe kadar...